

ADANA BAROSU

bülteni

Ekim-Kasım 2005 Yıl:5 Sayı: 15

Avukatlık
Kanununda
yapılan
değişiklikler
kayıtlar
üzerinde
kalmamalıdır.

Karadeniz Futbol Macerası!!!

2005-2006
Adli Yıl
Açılış
Kokteyli

Çek Hukukunda Süreler ve bu sürelerin aşılmasının sonuçları

Av. Doc. Dr.
Mustafa TOPALOĞLU

Adana Barosu
05-09 Nisan 2005
Avukatlar Haftası
Etkinlikleri'nde sunulan
tebliğ metnidir.

I- GENEL OLARAK ÇEKİN ÖZELLİKLERİ

Çek; emre, hamile ve nama yazılı düzenlenebilen bir kıymetli evraktır. Çek de kanun gereği emre yazılı senetlerdendir. Bono ve poliçeden farklı olarak hamile de düzenlenebilir. Kimin adına düzenlendiği belirtilmeyen veya tüzel kişiliği bulunmayan işletme adının lehtar gösterildiği Çekler, hamile yazılı sayılır (TTK 687/Son). Üçü havale ilişkisinde, keşideci, hesabın bulunduğu muhatap banka ve Çek bedelini tahsil etmekte yetkili lehtar bulunur. Özel hüküm bulunmayan hallerde, mahiyetine uygun düştüğü oranda Borçlar Kanunu'nun havaleyle ilişkin hükümleri uygulanır. Örnek, hesapta yeterli karşılığı olmadığı halde çeki hataen ödeyen veya provizyon veren Banka, daha sonra bundan dönemez (BK m.461/II).

Çek bir ödeme aracıdır. Çek bir ödeme aracı olduğu için kural olarak bir borcun ifası için verildiği karine olarak kabul edilir. Bu karinenin aksini yani çekin ifa dışında, ödünç, avans veya teminat olarak verildiğini iddia eden keşideci, bu iddiasını ispatlamalıdır (19.HD,17.12.1995 T., 1728/1947).

II- ÇEKTE İBRAZ SÜRELERİ

- ◆ Bir çek, düzenlendiği yerde ödenecekse **10 günde** muhatap bankaya ibraz edilmelidir.
- ◆ Çekin keşide yer ile ödeme yeri farklı yerlerde ise, ibraz süresi bir aydır.
- ◆ Çekin keşide yeri ile ödeme yeri farklı kıtalardaki ülkelerde olması halinde, ibraz süresi, üç ay olarak öngörülmüştür. Aynı yada farklı yer sayılma olgusu, çekin fiilen ibraz edildiği yere göre değil, çekin üzerinde yazılı ödeme ve keşide yerine göre belirlenir. Aynı yer veya farklı yer belirlenirken, doktrinde ve uygulamada, bazen ilsinin, bazen de büyükşehir belediye sınırı esas alınmaktadır. Maalesef, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 796.maddesinde, aynı karşılık devam ettirilmiş, sadece "memleket" kelimesi "ülke" olarak değiştirilmekle yetinilmiştir. Yapılacak kanun değişikliğinde, elektronik takas sisteminin getirdiği dikkate alınarak, ödeme yeri ile keşide yeri aynı ülke olan çeklerde ibraz süresi 10 gün olarak tek bir süre kabul edilmelidir.

Mevcut yasal düzenlemeye göre de, Büyükşehir belediye sınırlarını ayırt edici kıstas olarak kullanmak gerekir. Aynı Büyükşehir sınırları içinde yer alan ilçeler, aynı yer sayılır ve ibraz süresi 10 gündür.

III- ÇEKTE ZAMANAŞIMI

Çek ödeme aracı olduğu için bono ve poliçeden daha kısa bir zamanaşımı süresine tabiidir. "Hamilin; cırantalarla, keşideci ve diğer çek borçlularına karşı haiz olduğu müracaat hakları ibraz müddetinin bitiminden itibaren altı ay geçmekle müruru zamanına uğrar." (ITK m.726/1) Buradan açıkça anlaşıldığı gibi, çeki dayanan kambiyo hukuku talepleri hakkında 6 aylık zamanaşımı süresi uygulanır.

Çekte zamanaşımı süresi, ibraz tarihinden değil, ibraz süresinin bittiği tarihten başlar. Örnek; keşide tarihi 2.1.2004 olan, 5.1.2004'te bankaya ibraz edilen bir çek, 14.7.2004'te zamanaşımına uğrar. (TTK m.665'e göre sürenin başladığı ilk gün, burada da dikkate alınmaz.)

Çekin icra takibine konulmaması veya bankaya ibraz edilmemesi gibi ihtiyati tedbir kararının varlığı halinde

zamanaşımı süresi işlemeye başlamaz.

Zamanaşımının durmasına ilişkin BK m.134 hükmü, çekler hakkında da uygulanır. (Örneğin, velayet, evlilik veya hizmet itfakisinin bulunması gibi sebepler)

Buna karşılık, zamanaşımının kesilmesi hakkında TTK m.662 ve 663'te özel hüküm öngörüldüğünden, genel hüküm olan BK m.132'nin uygulanma olanığı yoktur.

TTK m.662'da zamanaşımının kesilme nedenleri:

- ◆ Alacağın iflas masasına bildirilmesi,
- ◆ Davanın ihbarı,
- ◆ İcra takibinde bulunulması,
- ◆ Dava açılması otomatik olarak öngörülmüştür. Yargıtayın son kararlarına göre;
- ◆ Atacaklı veya borçlu tarafından menfi tespit davası açılması,
- ◆ çeker dayalı eda davası açılması,
- ◆ yetkisiz icra müdürlüğünde takip açılması, zamanaşımını keser.

Buna karşılık, yine Yargıtay'a göre;

- ◆ İcra hukuk mahkemesinde borca itiraz,
- ◆ kıymet takdirine itiraz (şikayet),
- ◆ ihtiyati haciz kararı alınması veya uygulanması,
- ◆ karşılıksız çekten şikayet,
- ◆ sahtecilikten ceza davası açılması, zamanaşımını kesmez.

Zamanaşımının kesildiği tarihten itibaren 6 aylık zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlar. İcra memurunun herhangi bir işlemi, zamanaşımını kesmeye yeterlidir.

TTK m.663'e göre, zamanaşımını kesen işlem hangi borçlu hakkında gerçekleşmişse ona karşı hüküm ifade eder (BK m.134'ten diğer bir fark). Örneğin, çek keşidecinin taşınmazlarının haczi için yazılan müzekkere, yalnızca keşideci hakkında zamanaşımını keser; cirantalar hakkında zamanaşımı işlemeye devam eder!!!

Zamanaşımı, itiraz değil defidir. Bu nedenle zamanaşımı definin açıkça ileri sürülmesi gerekir. İcra memuru veya hakim zamanaşımını kenditiğinden dikkate alamaz. Çekin tarihinin çok eski olduğunun söylenilmesi veya çek tarihinden itibaren uzunca bir süreli geçmiş olduğunun belirtilmesi, zamanaşımı defii olarak kabul edilmez.

* Çek icra takibinden önce zamanaşımına uğramışsa; borçlu, ödeme emrine itiraz ederken ve en geç icra mahkemesindeki ilk duruşmada zamanaşımı defini ileri sürmelidir.

İcra takibi devam ederken zamanaşımı gerçekleşmişse; borçlu, icra mahkemesine başvurarak zamanaşımı nedeniyle icranın geriye bırakılmasını talep etmelidir. Talep için bir süre sınırlaması yoktur. (HK m.33a)

IV- ÇEKTE SEBEPSİZ ZENGİNLEŞME

Çek süresinde ibraz edilmeyerek müracaat hakkı

kaybedilmişse veya zamanaşımına uğramışsa, başvurulacak yollardan biri, sebepsiz zenginleşme davasıdır (TTK m.644).

TTK m.644'te kambiyo senetlerine özgü olarak öngörülen sebepsiz zenginleşme, BK m.61 vd.'daki sebepsiz zenginleşmeden farklıdır. Çek bedelini ödemekle yükümlü olan keşideci, kanuni formaliteleri yerine getirmeyen hamilin ödeme talep edememesi nedeniyle sebepsiz zenginleşmiş olmaktadır. Sebepsiz zenginleşme karine olarak varsayıldığında, ispatlamakla yükü keşidecinin üzerindedir. Keşideci, temet ilişki bazında sebepsiz zenginleşmediğini ispatlamakla yükümlüdür.

Sebepsiz zenginleşme nedeniyle doğrudan dava açılabilir gibi, bu hak itirazın iptali davasında da ileri sürülebilir. Sebepsiz zenginleşme davası, açık kanun hükmü gereği ancak keşideci aleyhine açılabilir. Cirantalarla diğer çek borçlularına karşı sebepsiz zenginleşme talebi ileri sürülemez.

Çekin her yetkili hamili, sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan talepte bulunabilir. Davacının keşideci ile arasında bir temel ilişkiden kaynaklanan borç ilişkisinin bulunmasına gerek yoktur.

Sebepsiz zenginleşmeye dayanarak, talep edilebilecek zarar, çek bedeli ve temerrüt faizidir. Çek tazminatı ve komisyon istenemez.

Faizin işlemeye başladığı tarih, ibraz edilmeme halinde, ibraz süresinin dolduğu; zamanaşımı söz konusuysa zamanaşımına uğrama tarihidir. Fakat, faizi, ibraz tarihinden başlatılan Yargıtay kararları da vardır. (11.HD.17.6.2002T.; 2756/6224).

Sebepsiz zenginleşme davası, yerleşik Yargıtay uygulamasına göre, 1 yıllık zamanaşımına tabidir. Bu bir yıllık zamanaşımın süresinin başladığı tarih, bir yukarıdaki temerrüt faizinin işlemeye başladığı tarih ile aynıdır.

V- TEMEL İLİŞKİYE DAYANILMASI

Müracaat hakkını kaybeden veya bu hakkı zamanaşımına uğrayan çek hamili, sebepsiz zenginleşme davasından başka, temel ilişkiye de dayanabilir.

Bir borç için kambiyo taahhüdünde bulunulması "yenileme" sayılmadığı gibi, kambiyo senedi kural olarak ifa yerine değil de ifa amacıyla verildiği kabul edildiğinden, temel borç ilişkisinden doğan talep hakkı devam eder.

Temel ilişkiye dayanılarak talepte bulunulması, ancak bu ilişkiye doğrudan taraf olanlar arasında söz konusudur. Bu durumda, temel ilişkinin zorunlu taraf olmak dolayısıyla sorumlu olan, çek borçlusu yalnızca keşidecidir.

Temel ilişkiye dayanarak talepte bulunma hakkına sahip tek çek alacaklısı da lehtardır. Lehtardan sonraki cirantaların ve son hamilin böyle bir hakları bulunmamaktadır.

Temel ilişkiye dayatılarak talepte bulunulması halinde, çek yazılı delil başlangıcı oluşturur ve davacı iddiasını tanıklarla ispat edebilir.

Çekte zamanaşımı süresini düzenleyen TTK m.726 hükmü bu durumda uygulanmayacak; asıl borç ilişkisinin tabii olduğu zamanaşımı süresi uygulama alanı bulacaktır. Tartışmalı olmakla beraber, buradaki zamanaşımı süresinin temel ilişkideki alacak hakkının muaccel olduğu (BK m.128) tarihten başladığını kabul etmek gerekir.